Sifatli ta'lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

UDK: 303.832.22
ORCID: 0009-0000-9911-0346

TAYANCH-HARAKAT A'ZOLARI NUQSONLI BOLALARDA KASB-HUNARGA QIZIQISHLARINI ORTIRISHNING PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI

Allamuradov Anvar Abdirasulovich
Termiz davlat pedagogika instituti Texnologiya va geografiya kafedrasi mudiri, p.f.b.f.d (PhD)
E-mail: anvarallamuradov275@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada tayanch-harakat a'zolari nuqsonli bolalarda kasb-hunarga bo'lgan qiziqishni shakllantirish va rivojlantirishga qaratilgan samarali pedagogik texnologiyalar tahlil etilgan. Mualliflar bunday bolalarning kasbiy yo'nalishdagi o'ziga xos ehtiyoj va muammolarini e'tiborga olib, inklyuziv va qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratishning ahamiyatini ta'kidlaydilar. Har bir bolaning jismoniy va kognitiv imkoniyatlarini inobatga olgan individual yondashuvlar zamonaviy pedagogik metodlar sifatida ko'rib chiqiladi.

Motivatsion strategiyalar o'quvchilarda kasbiy faoliyatga qiziqishni uyg'otish va ularni amaliy mashg'ulotlarga jalb qilishda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, maqolada axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)ning o'quv jarayonida qo'llanilishi orqali ta'limning kirishuvchanligi va samaradorligini oshirish masalalari yoritilgan. Amaliy mashg'ulotlar, ustaxona darslari va kasbiy ko'nikmalarni shakllantiruvchi faoliyatlar o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga va kasblar haqida aniqroq tasavvur hosil qilishga xizmat qiladi.

Xulosa o'rnida, maqolada pedagoglar va mutaxassislarga mo'ljallangan amaliy tavsiyalar berilgan. Kasb-hunar ta'limini shaxsga yo'naltirilgan, kompleks yondashuv asosida tashkil etish zarurligi ta'kidlanib, nogironligi bo'lgan bolalarning shaxsiy rivojlanishi, mustaqilligi va jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasini ta'minlash ko'zda tutiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, tayanch-harakat nuqsoni, kasb-hunar, pedagogik texnologiyalar, motivatsiya, kasbiy yo'naltirish.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПОВЫШЕНИЯ ИНТЕРЕСА К ПРОФЕССИЯМ У ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЬНОГО АППАРАТА

Абстрактный. В данной статье рассматриваются эффективные педагогические технологии, направленные на формирование и развитие интереса к профессиональной деятельности у детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата. Авторы подчеркивают важность создания инклюзивной и поддерживающей образовательной среды с учетом индивидуальных физических и когнитивных особенностей таких учащихся. Современные методы обучения, основанные на индивидуальном подходе, рассматриваются как ключевые элементы в процессе профессиональной ориентации.

Особое внимание уделяется мотивационным стратегиям, которые способствуют пробуждению интереса к различным видам трудовой деятельности и активному участию в учебном процессе. Также в статье анализируется роль информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в повышении доступности и эффективности профессионального обучения для детей с ограниченными возможностями. Практические занятия, мастер-классы и трудовая деятельность способствуют формированию у учащихся уверенности в себе и более четкому пониманию различных профессий.

В заключение представлены практические рекомендации для педагогов и специалистов по внедрению указанных технологий в образовательный процесс. Подчеркивается необходимость комплексного, личностно-ориентированного подхода к профессиональному обучению, который способствует личностному росту, развитию самостоятельности и успешной социальной интеграции детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата.

Ключевые слова: инклюзивное образование, нарушение опорно-двигательного аппарата, профессиональное обучение, педагогические технологии, мотивация, профессиональная ориентация.

PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES FOR INCREASING VOCATIONAL INTEREST IN CHILDREN WITH MUSCULOSKELETAL DISORDERS

Abstract. This article examines effective pedagogical technologies aimed at fostering and increasing vocational interest among children with musculoskeletal disorders. The authors discuss the unique challenges these children face in the process of professional orientation and emphasize the importance of creating inclusive and supportive learning environments. Special focus is placed on the implementation of modern teaching methods, including individualized approaches that take into account each child's physical and cognitive abilities. Motivational strategies play a key role in encouraging students to explore and engage in vocational training relevant to their interests and capacities.

The article also highlights the role of information and communication technologies (ICT) as a tool to enhance accessibility and learning efficiency for students with physical impairments. Practical training, workshops, and skill-based activities are shown to be particularly effective in helping students gain real-world experience, develop self-confidence, and form a clearer understanding of various professions. By integrating theoretical knowledge with hands-on experience, these pedagogical approaches contribute significantly to the development of career interests and future employment potential.

In conclusion, the article provides educators and specialists with practical recommendations on how to implement these technologies effectively. It advocates for a comprehensive, student-centered approach to vocational education that promotes personal growth, autonomy, and successful social integration for children with musculoskeletal disorders.

Keywords: inclusive education, musculoskeletal disorder, vocational education, pedagogical technologies, motivation, career guidance.

KIRISH. Tayanch-harakat tizimi buzilgan (ya'ni harakatlanish va muvozanatni saqlashda qiyinchiliklarga duch keluvchi) bolalar jamiyatning teng huquqli a'zosi sifatida yashashlari uchun ularni kasbiy faoliyatga yo'naltirish zarur. Zamonaviy ta'limda bu jarayonni samarali tashkil qilish uchun maxsus pedagogik texnologiyalar talab etiladi. Mazkur maqolada bunday bolalarda kasb-hunarga bo'lgan qiziqishni shakllantirishning nazariy

asoslari, usullari va innovatsion yondashuvlari yoritiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. So‘nggi yillarda tayanch-harakat a’zolari nuqsonli bolalarning kasb-hunarga qiziqishini oshirish borasida bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Abdullayeva (2021) maxsus pedagogika asoslarini o‘rganib, individual yondashuvning samaradorligini ta’kidlaydi. Bobojonov va Xolboyeva (2020) inklyuziv ta’lim nazariyasi doirasida qo‘llab-quvvatlovchi muhit yaratish muhimligini ko‘rsatadi. Karimova (2022) esa nogiron bolalar bilan ishlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish tajribasini tahlil qiladi.

Xamidonova (2019) kasb-hunar ta’limida innovatsion texnologiyalarning ahamiyatini yoritib, amaliy mashg‘ulotlar va AKT vositalarining samaradorligini ta’kidlaydi. Qodirova (2023) esa maxsus ehtiyojli bolalar uchun moslashtirilgan o‘quv dasturlarini yaratish va tatbiq etish metodlarini taklif etadi. Raximov (2021) pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyotini tizimli yoritadi va kasb-hunarga qiziqishni oshirishdagi metodlarni tavsiflaydi [4].

Ushbu tadqiqotlar umumiy holda shuni ko‘rsatadiki, tayanch-harakat nuqsonli bolalar uchun kasbiy yo‘naltirishda individual yondashuv, motivatsion strategiyalar va amaliy faoliyat asosiy ahamiyatga ega.

Metodlar: Mazkur maqolada qo‘llanilgan metodlar pedagogik va tadqiqot yondashuvlarini o‘z ichiga oladi. Birinchi navbatda, adabiyotlarni tahlil qilish orqali mavjud ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar o‘rganildi.

Keyinchalik, amaliyotda qo‘llaniladigan pedagogik texnologiyalarni aniqlash va tasniflash uchun metodik tadqiqotlar olib borildi. Ushbu metodlar quyidagilarni o‘z ichiga oladi: individual yondashuv, loyihaviy ta’lim, o‘yin texnologiyalari va axborot-kommunikatsion texnologiyalarni tatbiq qilish.

Shuningdek, metodik tavsiyalar ishlab chiqish uchun amaliy mashg‘ulotlar va ustaxona ishlarida olingan kuzatuvlar, intervyular va so‘rovnomalar ham qo‘llanildi. Bu metodlar yordamida bolalarning qiziqishi va kasb-hunarga bo‘lgan munosabatini aniqlashga harakat qilindi.

Natijada, maqola pedagogik texnologiyalarni tizimli tahlil qilish va ularni amaliyotga moslashtirish yo‘llarini taklif etadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA.

1. Tayanch-harakat a’zolari nuqsonli bolalarning rivojlanish xususiyatlari

Tayanch-harakat a’zolari nuqsoni bilan yashovchi bolalar quyidagi muammolarni boshdan kechiradi:

- **Harakatlanishdagi cheklovlar:** bolalar ba'zi jismoniy faoliyat turlarini bajara olmaydi yoki moslashuvga muhtoj bo‘ladi.
- **Ijtimoiy-psixologik holatlar:** o‘ziga ishonmaslik, muloqotda qiyinchilik, izolyatsiyalanganlik.
- **Ta’limga motivatsiyaning pastligi:** o‘z imkoniyatlariga shubha, jamiyat tomonidan qo‘llab-quvvatlanmaslik hissi.

Shuning uchun kasbga yo‘naltirishda bolalarning ruhiy holati, ijtimoiy ehtiyojlari va jismoniy imkoniyatlari inobatga olinishi kerak.

2. Kasb-hunarga qiziqishni orttirishning nazariy asoslari

Kasbga qiziqish — bu o‘quvchining ma'lum sohada bilim olish va ushbu sohada faoliyat yuritishga intilishidir. Pedagogik nazariyada bu quyidagi komponentlarga tayanadi:

- **Kognitiv (bilim) komponent:** kasb haqida ma’lumotga ega bo‘lish
- **Emotsional komponent:** kasbga nisbatan ijobiy munosabat
- **Motivatsion komponent:** kasbni egallashga intilish

3. Pedagogik texnologiyalar turlari

3.1. Differensial va individual yondashuv

Bu texnologiya har bir bolaning salomatligi, ijtimoiy holati va shaxsiy

qiziqishlariga asoslanadi. Individual reja asosida kasb tanlash, dars jadvalini moslashtirish, mustaqil ishlash imkoniyatlarini yaratish muhim.

3.2. Loyihaviy o'qitish texnologiyasi

Bolalar kichik loyihalar orqali turli kasblar bilan tanishadi. Masalan:

- "Tikuvchi kasbini o'rganamiz" loyihasi
- "Shaxsiy mini-bog' yaratamiz" amaliy mashg'uloti
- "Kompyuterda oddiy dizayn yaratamiz" (IT-sohaga kirish)

3.3. O'yin texnologiyalari va gamifikatsiya

Gamifikatsiya o'quv jarayoniga o'yin elementlarini kiritish orqali motivatsiyani oshiradi. Misol:

- Kasblar viktorinasi
- Virtual kasb sayohatlari
- "Bir kun ustachilikda" rolli o'yini

3.4. AKT (Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalari)

AKT vositalari orqali harakatlanishda cheklovli bolalar ham kasblar haqida masofaviy o'rganish imkoniyatiga ega:

- Videodarslar
- Onlayn simulyatorlar
- Kasb tanlash bo'yicha testlar va dasturlar

4. Amaliy faoliyat va ustaxona ishlarining roli

Kasb-hunarga tayyorlash jarayonida real ishlab chiqarish muhiti yaratish katta ahamiyatga ega. Moslashtirilgan ustaxonalarda quyidagi faoliyatlar tashkil qilinadi:

- Qo'lda yasaladigan buyumlar (kashta, origami, dekorativ bezaklar)
- Kompyuterda dizayn va matn terish
- Bog'dorchilik asoslari (kichik issiqxonada ishlash)

Bu amaliy faoliyatlar bolalarning o'ziga ishonchini oshiradi va kelgusida daromad topishga tayyorlaydi.

5. Oila, jamiyat va kasb-hunar kollejlari bilan hamkorlik

Ota-onalar ishtiroki: kasb tanlashda maslahat berish, qo'llab-quvvatlash

Mahalliy hamkorlik: nogironlar uyushmalari, NNTlar, masjidlar va hokimliklar bilan birgalikda loyihalar

Kasb-hunar kollejlari: maxsus kvotalar asosida o'qishga qabul qilish, ixtisoslashtirilgan guruhlar ochish

6. Pedagogning roli

Pedagog quyidagi fazilatlarga ega bo'lishi lozim:

- Inklyuziv ta'lim metodikasini bilish
- Shaxsiy yondashuvga ega bo'lish
- Psixologik va defektologik savodxonlik
- Texnologik ko'nikmalarga ega bo'lish (masalan, AKT)

Xulosa va tavsiyalar

Tayanch-harakat a'zolari nuqsonli bolalarda kasb-hunarga bo'lgan qiziqishni orttirish uchun:

Moslashtirilgan o'quv dasturlari joriy etilishi lozim;

AKT va amaliy mashg'ulotlar asosida o'quv muhiti yaratilishi zarur;

Motivatsion va o'yin texnologiyalar faol qo'llanishi tavsiya etiladi;

Pedagog va ota-onalar hamkorligi orqali uzluksiz qo'llab-quvvatlash ta'minlanishi kerak.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abdullayeva M. Sh. Maxsus pedagogika asoslari**.** – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021.
2. Bobojonov Sh. T., Xolboyeva D. M. Inklyuziv ta'lim nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.

3. Karimova R. A. Nogiron bolalar bilan ishlashda zamonaviy pedagogik yondashuvlar. – Pedagogik ta’lim, 2022, №4.
4. Xamidova S. Z. Kasb-hunar ta’limida innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2019.
5. Qodirova N. R. Maxsus ehtiyojli bolalar uchun moslashtirilgan o‘quv dasturlarini yaratish. – Maxsus ta’lim jurnali, 2023, №2.
6. Raximov A. K. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2021.